

ВПЛИВ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Роман Вікторович БАБЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

В умовах збройної агресії, економічної нестабільності та ускладнення діяльності підприємств, держава була змушена адаптувати трудове законодавство до потреб воєнного часу, запровадивши спеціальні норми щодо організації праці, виплати заробітної плати та забезпечення трудових гарантій працівників. За таких обставин особливої актуальності набуває дослідження впливу воєнного стану на правове регулювання оплати праці, аналіз змін у трудовому законодавстві та визначення особливостей реалізації права працівників на оплату праці в умовах воєнного часу.

Звернемось до особливого змісту зазначеної категорії. Згідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан є особливим правовим режимом, який вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1]. Закон передбачає особливий порядок введення правового режиму, який супроводжується прийняттям комплексу нормативних актів. Так, Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) подає на розгляд Президенту України (далі – Президент) пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні в цілому або в окремих її місцевостях. У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану Президент видає указ і негайно звертається до ВРУ щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону. Указ Президента про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений парламентом, підлягає негайному оголошенню через медіа або оприлюдненню в інший спосіб [1].

Аналіз Закону України «Про правовий режим воєнного стану» дає можливість говорити про те, що прийняття та оголошення Указу запускає ряд адміністративно-правових процесів: по-перше, ВРУ збирається на засідання у дводенний строк без скликання та розглядає

питання щодо затвердження указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у порядку, встановленому Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України; по-друге, керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності всіляко сприяють негайному прибуттю народних депутатів України на засідання Верховної Ради України та здійсненню їхніх повноважень; по-третє Указ Президента офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом [1]. Законодавством встановлено чіткий перелік відомостей, які мають в обов'язковому порядку освітлюватись в Указі Президента про введення воєнного стану, наприклад, обґрунтування необхідності його введення; територіальні межі, час, строк уведення правового режиму; завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану; завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних та територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період; вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень і таке інше [1].

Важливим кроком законодавця було прийняття Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що стало одним із ключових елементів адаптації трудового законодавства до умов функціонування держави в період збройної агресії та дії правового режиму воєнного стану. Вказаний нормативно-правовий акт фактично сформував спеціальний правовий режим регулювання трудових відносин, який тимчасово модифікував дію окремих положень Кодексу законів про працю України та інших актів трудового законодавства з метою забезпечення безперервності функціонування економіки, обороноздатності держави та стабільності ринку праці. Насамперед, Закон істотно розширив дискреційні повноваження роботодавця у сфері організації праці. Зокрема, роботодавцю було надано право оперативно змінювати істотні умови праці без дотримання загального двомісячного строку попередження працівника, передбаченого трудовим законодавством у мирний час. Такий підхід обумовлений необхідністю швидкого реагування на обставини воєнного характеру, включаючи евакуацію підприємств, руйнування виробничих потужностей, перебої в роботі інфраструктури та дефіцит трудових ресурсів. Водночас це призвело до тимчасового звуження рівня стабільності трудових прав працівників [2]. Закон також істотно вплинув на регулювання оплати праці. Ним передбачено можливість звільнення роботодавця від

відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати у разі доведення, що таке порушення стало наслідком ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. При цьому сам обов'язок виплати заробітної плати не припиняється, а переноситься до моменту відновлення можливості здійснення відповідних виплат. Такий підхід свідчить про спробу законодавця забезпечити баланс між інтересами працівників та об'єктивними можливостями роботодавців у кризових умовах [2].

Таким чином, вплив правового режиму воєнного стану на правове регулювання оплати праці та трудову сферу загалом проявляється у декількох взаємопов'язаних аспектах. Передусім запровадження воєнного стану суттєво змінює умови функціонування ринку праці та організації трудових відносин, оскільки обставини, що зумовлюють його введення, створюють об'єктивні перешкоди для стабільного здійснення господарської діяльності та належного забезпечення трудових прав працівників. Іншим аспектом є трансформація самого механізму правового регулювання трудових відносин, що обумовлено необхідністю оперативного реагування держави на виклики воєнного часу. У зв'язку з цим законодавець запровадив спеціальні норми, які допускають тимчасову зміну порядку організації праці та реалізації окремих трудових гарантій, зокрема йдеться про ЗУ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Крім того, вплив воєнного стану проявляється у посиленні значення державного регулювання та контролю у сфері праці, оскільки в кризових умовах особливої актуальності набувають питання забезпечення мінімальних гарантій оплати праці, недопущення незаконного позбавлення працівників заробітної плати, а також визначення механізмів компенсації та відповідальності у випадках порушення трудових прав.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану: закон від 12.05.2015 №389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №28. Ст.1509.
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану / Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>